

**ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ,
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
POLITICAL SCIENCE, INTERNATIONAL RELATIONS
ПОЛИТОЛОГИЯ, МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

**ՎԵՐԱԲԱՇԽԻՉ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՄԱՆ ԱՌԱՋԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍԸ ***

ՀՏԴ 332.1

DOI: 10.52063/25792652-2025.2.25-127

ՆԱՐԻՆԵ ԱՍՐՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարանի միջազգային հարաբերությունների

ֆակուլտետի հանրային կառավարման ամբոնի դասախոս,

ք.Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն

narine.asryan@ysu.am

ORCID: 0000-0003-0589-8174

Սույն հոդվածը նվիրված է Հայաստանի Հանրապետությունում վերաբաշխիչ քաղաքականության և արդյունավետ կառավարման փոխազդեցության համակողմանի վերլուծությանը: Հետազոտության հիմնական նպատակն է ուսումնասիրել վերաբաշխիչ քաղաքականության հիմնական ուղղությունները և դրանց կիրառելիությունը երկրի սոցիալ-տնտեսական իրականության պայմաններում, ինչպես նաև վերհանել դրանց փոխկապակցվածությունը արդյունավետ կառավարման հայեցակարգային և էմպիրիկ հիմքերի հետ:

Ուսումնասիրության շրջանակներում դրվել են այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են հետխորհրդային անցումային շրջանում Հայաստանի Հանրապետությունում ձևավորված վերաբաշխման մեխանիզմների արդյունավետության գնահատումը, ինչպես նաև դրանց ազդեցության վերլուծությունը՝ կայուն տնտեսական աճի ապահովման, սոցիալական արդարության բարձրացման և եկամուտների անհավասարության նվազեցման տեսանկյունից:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են թե՛ հայեցակարգային, թե՛ էմպիրիկ մեթոդներ՝ ներառյալ սոցիալ-տնտեսական ցուցանիշների վերլուծություն, պետական կառավարման գործառույթների գնահատում, ինչպես նաև վերաբաշխիչ քաղաքականության իրականացման փորձի համեմատական ուսումնասիրություն:

Էմպիրիկ վերլուծության արդյունքում բացահայտվել են վերաբաշխիչ քաղաքականության արդյունավետության հիմնական սահմանափակումները, այդ թվում՝ հարկաբյուրեցտային համակարգի կառուցվածքային թերությունները, սոցիալական պաշտպանության մեխանիզմների

* Հոդվածը ներկայացվել է 14.05.2025թ., գրախոսվել՝ 05.08.2025թ., տպագրության ընդունվել՝ 30.09.2025թ.:

անկատարությունը և կառավարման ինստիտուցիոնալ կարողությունների սահմանափակումները:

Հետազոտության արդյունքների հիման վրա արվել են գործնական առաջարկություններ, մասնավորապես՝ առաջարկվել է համալիր ռազմավարական մոտեցում, որը ներառում է հարկային համակարգի խորքային բարեփոխումներ, սոցիալական ծրագրերի թիրախավորման մեխանիզմների բարելավում և կատարելագործում, կոռուպցիայի դեմ պայքարի միջոցների ուժեղացում, ինչպես նաև թափանցիկության և հաշվետվողականության ապահովման ինստիտուցիոնալ մեխանիզմների ներդրում:

Ստացված եզրակացությունները կարող են օգտակար լինել և ունենալ կիրառական արժեք քաղաքականություն մշակողների, տնտեսագետների, սոցիալական քաղաքականության և հանրային կառավարման ոլորտի մասնագետների համար՝ նպաստելով Հայաստանի Հանրապետությունում սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության առավել արդյունավետ նախագծմանն ու իրականացմանը:

Հիմնաբառեր՝ վերաբաշխիչ քաղաքականություն, արդյունավետ կառավարում, սոցիալական արդարություն, հարկաբյուջետային համակարգ, եկամտային հարկ, սոցիալական անհավասարություն, տնտեսական աճ, բարեփոխում, Հայաստանի Հանրապետություն:

Ներածություն

Պետության զարգացման և, հատկապես, բնակչության կենսամակարդակի պահպանման և ավելացման ուսումնասիրության նպատակը վարվող տնտեսական քաղաքականության և բնակչության բարեկեցության աստիճանի միջև կապերի ուսումնասիրությունն է:

Կառավարման արդյունավետության բարձրացումը դիտարկվում է որպես կայուն զարգացման հիմնարար պայման, քանի որ այն ապահովում է պետական և հանրային ռեսուրսների նպատակային և օպտիմալ օգտագործումը՝ նվազեցնելով կառավարման գործընթացների անարդյունավետությունը և կորուստները: Այսպես՝ կայուն զարգացման տեսությունը (WCED 1987) շեշտում է տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական բաղադրիչների հավասարակշռված զարգացումը, ինչը հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ կառավարման համակարգը գործում է բարձր ինստիտուցիոնալ կարողությունների և հաշվետվողականության պայմաններում: Այս համատեքստում առանձնահատուկ դեր է խաղում վերաբաշխիչ քաղաքականությունը, որը, ըստ Թ. Լոուիի (Lowi, T. J.) և Մասգրեյվի, (Musgrave, R. A.), ուղղված է սոցիալական անհավասարությունների նվազեցմանը և ռեսուրսների հավասարաչափ բաշխմանը: Գիտական ուսումնասիրությունները (Acemoglu & Robinson 2012) վկայում են, որ այն երկրներում, որտեղ պետական կառավարման համակարգը ունի արդյունավետ կազմակերպչական կառուցվածք և քաղաքականությունների ճշգրիտ մշակման մեխանիզմներ, վերաբաշխիչ քաղաքականությունը նպաստում է սոցիալական կայունությանը, տնտեսական աճին և երկարաժամկետ զարգացման ապահովմանը: Ուստի՝ կառավարման արդյունավետության բարձրացումն ու ճշգրիտ իրականացված վերաբաշխիչ քաղաքականությունը հանդես են գալիս որպես փոխկապակցված գործոններ, որոնք միասին երաշխավորում են առավել կայուն զարգացում:

Հարստության և եկամուտների վերաբաշխման հիմնախնդիրը հետխորհրդային տարածքում ձևավորված նորանկախ պետությունների սոցիալական բնույթի հիմնահարցերի մեջ առանցքայիններից է՝ բնորոշ հասարակական - քաղաքական բոլոր համակարգերին: ՀՀ անկախության հռչակումից հետո երկրի առջև դրված

հիմնական խնդիրներից մեկը հասարակական հարաբերությունների այնպիսի համակարգի ձևավորումն էր, որը թույլ կտար ապահովել հասարակության կայուն զարգացումը, պայմաններ կստեղծեր քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական հարաբերությունների հետագա առաջընթացն ապահովելու համար (Մարկոսյան 2-4):

Հայաստանի պարագայում վերաբաշխիչ քաղաքականությունը երկրի տնտեսական ռազմավարության կարևոր բաղադրիչն է՝ ուղղված եկամուտների անհավասարության վերացմանը և ներառական տնտեսական աճի խթանմանը: Սա ենթադրում է հարկային համակարգի՝ որպես սոցիալական պետության առանցքային ինստիտուցիոնալ բնութագրիչի և բյուջեի կառավարման ռազմավարության առկայություն՝ ապահովելու սոցիալական և եկամտային տարբեր խմբերի միջև ռեսուրսների արդար բաշխումը, ինչպես նաև հավասարակշռելու եկամուտների և հարստության անհամամասնությունները:

Իր հերթին, հարկային համակարգի արդյունավետ ֆինանսական կառավարումը չափազանց կարևոր է բյուջետային միջոցների արդյունավետ օգտագործման և արդյունավետ հարկային քաղաքականության իրականացման համար: Անհրաժեշտ է ընդգծել նաև պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման շարունակական գործընթացի անհրաժեշտությունը՝ ապահովելով, որ պետական ծախսերը համահունչ լինեն երկրի ռազմավարական առաջնահերթություններին և զարգացման երկարաժամկետ նպատակներին: Սա ենթադրում է ռեսուրսների վերաբաշխում ցածր առաջնահերթ ոլորտներից դեպի բարձր առաջնահերթ բնագավառներ՝ բարձրացնելու պետական միջնաժամկետ ծախսերի արդյունավետությունը:

ՀՀ-ում վերաբաշխիչ քաղաքականության արդյունավետությունը կարևոր է նաև երկարաժամկետ տնտեսական կայունության ապահովման տեսանկյունից: Սա ներառում է մեթոդաբանական և գործնական մարտահրավերների լուծում՝ ռեսուրսների ֆինանսական կառավարման գործընթացը բարելավելու և դրանց բաշխման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար: Սոցիալական աջակցության ծրագրերը և հարստության արդար վերաբաշխումը կարող են նպաստել կառավարական ծրագրերին հասարակության աջակցությանը՝ նվազեցնելով ներհասարակական սոցիալական բևեռացվածությունը և լարվածությունը: Սա կարևոր է հատկապես մեր երկրների պարագայում, երբ անհրաժեշտ է դիմակայել արտաքին տնտեսական մարտահրավերներին և ներքաղաքական ու սոցիալական խնդիրներին:

Վերաբաշխիչ քաղաքականության առանձնահատկությունները ՀՀ-ում

ՀՀ վերաբաշխիչ քաղաքականության առանձնահատկությունների, մասնավորապես՝ ոլորտային վերաբաշխումների վրա զգալի ազդեցություն են ունեցել որոշակի գործընթացներ: Նախ ներկայացնենք մինչ 2008թ.՝ համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը, ՀՀ տնտեսության վիճակը: Այդ շրջանում ՀՀ տնտեսությունը բնութագրվում էր որպես արագ աճ արձանագրող տնտեսություն, ինչը պայմանավորված էր մի շարք գործոններով, այդ թվում՝ շինարարության ոլորտի բուռն զարգացում, սփյուռքից ներհոսող դրամական փոխանցումների աճ, միջազգային կապիտալ շուկաներում բարենպաստ պայմաններ և այլն:

Պետք է նշել, որ ՀՀ տնտեսությունը 2000-2007թթ. ընթացքում արձանագրել է զգալի աճ՝ տարեկան միջինը 12-13%: Այս շրջանում վերաբաշխիչ քաղաքականության հիմնական ուղղությունները ներառում էին, առաջին հերթին, հարկաբյուջետային քաղաքականությունը, որտեղ շեշտը դրված էր պետական ծախսերի կառուցվածքի բարելավման և հարկային բազայի ընդլայնման վրա: Այս շրջանը բնութագրվում էր սոցիալական ոլորտում ծախսերի համեմատաբար կայուն (ՀՆԱ-ի շուրջ 7-8%), պետական պարտքի համեմատաբար ցածր (ՀՆԱ-ի 16-20%) և պետական բյուջեի դեֆիցիտի կառավարելի մակարդակով (ՀՆԱ-ի 2-3%): Ավելին, գործարկվում էին

ենթակառուցվածքների զարգացման տարաբնույթ ծրագրեր՝ տրանսպորտի, ճանապարհաշինության, ջրամատակարարման և այլ ոլորտներում («Տնտեսական հեղափոխության» 2019թ. արդյունքները, 2):

Ֆինանսատնտեսական ճգնաժամից հետո վերափոխվեց նաև բյուջետային միջոցների բաշխման տրամաբանությունը. մասնավորապես, 2009-2013թթ. զարկ տրվեց սոցիալական պաշտպանությանը և տնտեսական զարգացմանն ուղղված ծրագրերին: Այս ժամանակահատվածը կարելի է բնութագրել հետևյալ կերպ՝ 2009թ. արձանագրվեց 14,1% տնտեսական անկում: Վերաբաշխիչ քաղաքականության մեջ մեծացավ հակաճգնաժամային միջոցառումների մասնաբաժինը. ավելացան պետական ծախսերը՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ հարաբերությունը հասցնելով մինչև 30%, ինչպես նաև ավելացավ արտաքին վարկային ռեսուրսների ներգրավման մասնաբաժինը՝ կազմելով ՀՆԱ-ի շուրջ 5-6%-ը (Հայաստան, տնտեսական աճը, աղքատությունը և աշխատանքի շուկայի զարգացումները 2004-2008թթ., 13): Տեղի ունեցան զգալի փոփոխություններ սոցիալական ոլորտում, արձանագրվեց սոցիալական ոլորտի ծախսերի աճ, թիրախավորվեց աղքատության կրճատումը, ինչպես նաև ընդլայնվեց և կատարելագործվեց ընտանեկան նպաստների համակարգը: Պետական ներդրումները կրթության և առողջապահության ոլորտներից վերառնդորդվեցին դեպի գյուղատնտեսություն և զբաղվածության ոլորտներ՝ ընդլայնելով ցուցաբերվող աջակցության ծրագրերը:

Հետճգնաժամային շրջանում (2010-2013թթ.) նկատվեց պետական պարտքի զգալի աճ՝ 2008թ. ՀՆԱ-ի 16%-ից 2013թ. հասնելով շուրջ 44%-ի (ՀՀ հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիր, 21-23): Այս ժամանակահատվածում բյուջետային քաղաքականության առաջնահերթությունը դարձավ մակրոտնտեսական կայունության ապահովումը և աստիճանական հարկաբյուջետային համախմբումը:

ՀՀ վերաբաշխիչ քաղաքականության առանձնահատկությունների փոփոխության մյուս ալիքը պայմանավորված էր 2020 թ. COVID-19 համավարակով և Արցախյան պատերազմով: Այս շրջանում ձեռնարկվեցին տնտեսական աջակցության հրատապ միջոցառումներ, մասնավորապես սահմանվեցին տնտեսության աջակցության հակաճգնաժամային մոտ 25 ծրագրեր՝ ուղղված համավարակի և պատերազմի ազդեցությունը մեղմելուն. այս միջոցառումների ֆինանսավորումը կազմեց ՀՆԱ-ի մոտ 3,5-4%-ը: Բացի այդ, գործարար հատվածին տրամադրվեցին հարկային արտոնություններ, վարկային արձակուրդներ (շուրջ 3-6 ամիս) և պետական երաշխիքներով վարկեր: Ավելին, իրականացվեցին շուրջ 130-140 միլիարդ ՀՀ դրամի չափով պետական երաշխիքով դրամական աջակցության ծրագրեր առավել խոցելի ճյուղերի համար (զբոսաշրջություն, հյուրանոցային բիզնես, հանրային սնունդ և այլն), ավելացվեց պետական բյուջեում սոցիալական ծախսերի մասնաբաժինը, ուժեղացվեց սոցիալական աջակցության թիրախավորվածությունը՝ պետության ռեսուրսներն ուղղվելով առավել խոցելի խմբերին, ինչպես նաև տեղի ունեցան զգալի փոփոխություններ պաշտպանության և անվտանգության ոլորտներում. զգալիորեն ավելացվեց պաշտպանական բյուջեն՝ մոտ 25-30%-ով, վերաբաշխվեցին ռեսուրսները՝ ռազմական արդիականացման և անվտանգության ոլորտում ներդրումների ավելացման նպատակով, իրականացվեցին ռազմարդյունաբերության զարգացման ծրագրեր և այլն (ՀՀ կառավարության N 142-Լ որոշում, 04.02.2021):

Հետճգնաժամային միջոցառումներից անմասն չմնաց նաև առողջապահության ոլորտը. այսպես, զգալիորեն ավելացվեցին առողջապահության ոլորտի ֆինանսավորումը և ներդրումները (մոտ 30-40%-ով), COVID-19-ի դեմ պայքարի շրջանակներում ընդլայնվեց պետական երաշխիքներով բժշկական ծառայությունների ցանկը և բարելավվեց բուժաշխատողների վարձատրության համակարգը:

Հետճգնաժամային շրջանում փոփոխվեց և վերակազմակերպվեց բյուջետային քաղաքականությունը, մասնավորապես՝ որդեգրվեցին պետական պարտքի կառավարման նոր մոտեցումներ՝ հաշվի առնելով այն, որ պարտք/ՀՆԱ

հարաբերակցությունը զգալիորեն աճեց՝ հասնելով մոտ 70%-ի (մինչև ճգնաժամը այն կազմում էր մոտ 50-55%)։ վերանայվեցին պետական ծախսերի առաջնահերթությունները և հարկային եկամուտների ավելացման նպատակով իրականացվեցին հարկային քաղաքականության փոփոխություններ ։

Այս փոփոխությունների հիմնական տրամաբանությունը եղել է ճգնաժամային իրավիճակներում արագ արձագանքման և երկարաժամկետ կայունության ապահովման հավասարակշռություն գտնելը, որտեղ միաժամանակ կարևորվել են սոցիալական պաշտպանությունը, տնտեսական վերականգնումը և անվտանգության ամրապնդումը։ Դրանք ուղղված են եղել թե՛ ճգնաժամային իրավիճակներին արձագանքելուն, թե՛ երկարաժամկետ համակարգային բարեփոխումներին, որոնք նպատակ ունեն բարելավելու ծառայությունների որակը, հասանելիությունը և արդյունավետությունը Յայաստանում։

Վերաբաշխիչ քաղաքականության իրագործման արդյունավետությունը հանրային կառավարման համակարգի բարեփոխման համատեքստում

Քննարկվող հասկացությունների միջև հարաբերակցային կապը հասկանալու համար դիտարկենք 2000-2024թթ. ՀՀ կառավարման արդյունավետության որակի ցուցիչներից կառավարության արդյունավետության և կարգավորման որակի ցուցիչների արժեքները, քանի որ հենց այս ցուցիչներն են մատնանշում կառավարության գործունեության արդյունավետությունը։

Գծապատկեր 1. Արդյունավետ կառավարման ցուցիչների արժեքները ՀՀ-ում 2000-2024թթ. (կառավարման արդյունավետություն և կարգավորման որակ)

Այսպես, 2000-2010 թթ. Յայաստանը դեռ շարունակում էր գտնվել անցումային փուլում՝ ինչպես պետական և քաղաքական, այնպես էլ տնտեսական ինստիտուտների կայացման առումով։ Սակայն կառավարման արդյունավետության ցուցանիշները դեռևս համեմատաբար ցածր էին՝ կապված մասնավորապես պետական կառավարման համակարգի թափանցիկության, հաշվետվողականության, ձայնի լսելիության և քաղաքական կայունության խնդիրների հետ (https://data360.worldbank.org/en/search?country=ARM&themeAndTopics=P5%3BP2%3BP3_000003&search=good+governance) :

Երկրորդ փուլով կարելի է դիտարկել 2010-2018 թթ., որի ընթացքում իրականացվեցին մի շարք բարեփոխումներ՝ ուղղված հանրային (պետական) ծառայության համակարգի կայացմանը և բարելավմանը, կոռուպցիայի դեմ պայքարին և կառավարման համակարգի թափանցիկության բարձրացմանը*։

Սակայն որոշ ոլորտներում դեռևս պահպանվում էին կառավարման արդյունավետության հետ կապված մարտահրավերներ։

Երրորդ փուլում 2018-2024թթ., իրականացվեցին ավելի խորքային բարեփոխումներ՝ ուղղված պետական կառավարման համակարգի

* Խոսքը վերաբերում է 2012 և 2018թ. ընդունված «Պետական ծառայության մասին» և «Հանրային ծառայության մասին» օրենքներին (parliament.am)։

արդիականացմանը, կառավարության թվայնացմանը (e-Government) և հանրային մասնակցության խթանմանը: Այս փոփոխությունները նպաստեցին կառավարման արդյունավետության ցուցանիշների բարելավմանը: Ավելին, համաձայն 2022 թ. մայիսի 13-ի՝ ՀՀ կառավարության որոշման՝ հաստատվել է «Հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարությունը»՝ «Կառավարություն 4.0» խորագրով, որը նախատեսում է պետական կառավարման համակարգի արդիականացում և գործնականության բարձրացում (ՀՀ Կառավարություն. ՀՀ կառավարության N 691-Լ որոշումը ՀՀ հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարության ընդունման մասին. ընդ. 13.05.2022): Վերջինս հայեցակարգային փաստաթուղթ է, պետական համակարգի արդիականացման ուղույն օրակարգ, որում արտացոլված են ՀՀ պետական կառավարման համակարգի կայացման և հետագա զարգացման հեռանկարային ուղղությունները, ինչպես նաև իրականացվելիք քաղաքական կուրսերի համապարփակ շրջանակը:

Բարեփոխումների ռազմավարության հիմքում ընկած են մի շարք գլոբալ օրակարգեր ու կոնկրետ նպատակներ, որոնք համատեղում են Հայաստանի զարգացման ազգային և միջազգային շրջանակները, մասնավորապես, համընդհանուր ռազմավարական օրակարգը, «Հայաստան-2050» վերափոխման ռազմավարությունը, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի Կայուն զարգացման նպատակների, Եվրոպական Միության հետ համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրով, երկրի կողմից գլոբալ և միջազգային վերաբերելի օրակարգերի շրջանակներում ստանձնած հանձնառությունները (արտաքին քաղաքական բաղադրիչներ): Սա նշանակում է, որ այն կողմնորոշված է ոչ միայն դեպի ներքին խնդիրների լուծումը, այլև միջպետական, տարածաշրջանային և համաշխարհային համագործակցության ապահովումը՝ նպաստելով երկրի հետագա կայուն զարգացմանը, իրադարձությունների արագ փոփոխություններին ադապտացվելու և միջազգային հանրության հետ արդյունավետ փոխգործակցություն հաստատելու նպատակների իրագործմանը:

Ըննարկվող ռազմավարության հիմքում ընկած է «ինտեգրված կառավարության» (Whole-of-the-Government) հարացույցը, որը նպատակ ունի ապահովելու ՀՀ պետական կառավարման համակարգի փոխներդաշնակ, սիներգիկ, արհեստավարժ, տեխնոլոգիաինք, պատասխանատու գործունեությունը:

Ինչպես տեսնում ենք, ՀՀ հանրային կառավարման համակարգի բարեփոխումների ռազմավարությունը սահմանում է ՀՀ-ի ապագա պետության կայացման հայեցակարգային հիմնական ուղղությունները, որոնց պրակտիկ իրագործումն անհնար է պատկերացնել առանց կառավարման և հարստության վերաբաշխման արդյունավետ կառուցակարգերի ներդրման և գործարկման:

Վերաբաշխիչ քաղաքականության և կառավարման արդյունավետության հարաբերակցային կապը

Ըննարկվող հասկացությունների միջև հարաբերակցային կապը հասկանալու համար անհրաժեշտ ենք համարում գտնել 2000-2024թթ. համար կառավարության արդյունավետության ցուցիչների և Ֆինիի գործակիցների (data.worldbank.org, <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators?>, 2000-2024 data), ինչպես նաև կարգավորման որակի և Ֆինիի գործակիցների (GINI Index for Armenia 2020-2024) միջև հարաբերակցային կապը՝ Պիրսոնի գործակցով: Այսպես, նախ դիտարկենք կապը կառավարության արդյունավետության ցուցիչների և Ֆինիի գործակիցների միջև.

Տարեթիվը	Զիննի գործակից, %	Կառավարության արդյունավետության ցուցիչ, %
2000	0.35	-0.05
2001	0.35	-0.05
2002	0.34	-0.05
2003	0.33	0.26
2004	0.38	0.12
2005	0.36	0.14
2006	0.29	0.26
2007	0.31	0.27
2008	0.29	0.18
2009	0.28	0.03
2010	0.3	0.17
2011	0.29	0.12
2012	0.3	0.03
2013	0.3	0.08
2014	0.3	0.24
2015	0.3	0.33
2016	0.32	0.31
2017	0.33	0.25
2018	0.34	0.17
2019	0.3	0.23
2020	0.25	0.3
2021	0.27	0.14
2022	0.28	0.31
2023	0.27	0.18
2024	0.32	0.18

Աղյուսակ 1. Կառավարման արդյունավետության և Զիննի գործակիցի արժեքները, ՀՀ 2000-2024թթ

Կատարենք հաշվարկներ՝

$$= \frac{-0.05 + -0.05 + -0.05 + 0.05 + \dots + 0.31 + 0.18 + 0.18}{25} = 0.166$$

$$= \frac{0.35 + 0.35 + 0.34 + \dots + 0.28 + 0.27 + 0.32}{25} = 0.31$$

$$\Sigma(x_i - \bar{x})^2 = (-0.05 - 0.17)^2 + (-0.05 - 0.17)^2 + (-0.05 - 0.17)^2 + \dots + (0.31 - 0.17)^2 + (0.18 - 0.17)^2 + (0.18 - 0.17)^2 = 0.322$$

$$\Sigma(y_i - \bar{y})^2 = (0.35 - 0.31)^2 + (0.35 - 0.31)^2 + (0.34 - 0.31)^2 + \dots + (0.28 - 0.31)^2 + (0.27 - 0.31)^2 + (0.32 - 0.31)^2 = 0.0238$$

$$\Sigma(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y}) = (-0.05 - 0.17) \cdot (0.35 - 0.31) + (-0.05 - 0.17) \cdot (0.35 - 0.31) + (-0.05 - 0.17) \cdot (0.34 - 0.31) + \dots + (0.31 - 0.17) \cdot (0.28 - 0.31) + (0.18 - 0.17) \cdot (0.27 - 0.31) + (0.18 - 0.17) \cdot (0.32 - 0.31) = -0.0329$$

$$r_{xy} = \frac{\Sigma(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{n - 1}$$

$$\begin{aligned}
 r_{xy} &= \frac{-0.0329}{25 - 1} = -0.001371 \\
 &= \frac{\sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{(\sum(x_i - \bar{x})^2)(\sum(y_i - \bar{y})^2)}} \\
 &= \frac{-0.0329}{\sqrt{(0.322 * 0.0238)}} = -0.3758 \\
 r &= \frac{S_{xy}}{S_x S_y} \\
 &= \frac{-0.001371}{0.1158 * 0.03149} = -0.3758 \\
 \mathbf{r} &= \mathbf{-0.3758 (1)}
 \end{aligned}$$

Այնուհետև՝ կապը կարգավորման որակի ցուցիչների և Ջինիի գործակիցների միջև.

$$\begin{aligned}
 &\text{Կատարենք հաշվարկներ՝} \\
 &= \frac{-0.17 + 0.06 + 0.17 + \dots + 0.02 + 0.05 + 0.05}{25} = 0.1736 \\
 &= \frac{0.35 + 0.35 + 0.34 + \dots + 0.28 + 0.27}{25} = 0.31 \\
 &\sum(x_i - \bar{x})^2 = (-0.17 - 0.17)^2 + (0.06 - 0.17)^2 + (0.17 - 0.17)^2 + \dots + (-0.02 - 0.17)^2 + (0.05 - 0.17)^2 + (0.05 - 0.17)^2 = 0.3692
 \end{aligned}$$

$$\sum(y_i - \bar{y})^2 = (0.35 - 0.31)^2 + (0.35 - 0.31)^2 + (0.34 - 0.31)^2 + \dots + (0.28 - 0.31)^2 + (0.27 - 0.31)^2 + (0.32 - 0.31)^2 = 0.0238$$

$$\begin{aligned}
 \sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y}) &= (-0.17 - 0.17) * (0.35 - 0.31) + (0.06 - 0.17) * (0.35 - 0.31) + (0.17 - 0.17) * (0.34 - 0.31) + \dots + (-0.02 - 0.17) * (0.28 - 0.31) + (0.05 - 0.17) * (0.27 - 0.31) + (0.05 - 0.17) * (0.32 - 0.31) = -0.0167
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 r_{xy} &= \frac{\sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{n - 1} \\
 &= \frac{-0.0167}{25 - 1} = -0.0006958 \\
 &= \frac{\sum(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{(\sum(x_i - \bar{x})^2)(\sum(y_i - \bar{y})^2)}} \\
 &= \frac{-0.0167}{\sqrt{(0.3692 * 0.0238)}} = -0.1782 \\
 &= \frac{S_{xy}}{S_x S_y}
 \end{aligned}$$

$$r = \frac{S_x S_y}{\sqrt{S_x^2 S_y^2}} = \frac{0.0006958}{0.124 \cdot 0.03} = -0.1782$$

$r = -0.1782 (2)$

Տարեթիվ	Ձինի գործակց. %	Կարգավորման որակի ցուցիչ, %
2000	0.35	-0.05
2001	0.35	-0.05
2002	0.34	-0.05
2003	0.33	0.26
2004	0.38	0.12
2005	0.36	0.14
2006	0.29	0.26
2007	0.31	0.27
2008	0.29	0.18
2009	0.28	0.03
2010	0.3	0.17
2011	0.29	0.12
2012	0.3	0.03
2013	0.3	0.08
2014	0.3	0.24
2015	0.3	0.33
2016	0.32	0.31
2017	0.33	0.25
2018	0.34	0.17
2019	0.3	0.23
2020	0.25	0.3
2021	0.27	0.14
2022	0.28	0.31
2023	0.27	0.18
2024	0.32	0.18

Աղյուսակ 2. Կարգավորման որակի և Ձինի գործակցի արժեքները, ՀՀ 2000-2024թթ.

Իրականացված վերլուծությունը փաստում է, որ Ձինի գործակցի և արդյունավետ կառավարման ցուցանիշների միջև առկա է որոշակի հարաբերակցային կապ, մասնավորապես՝ բացասական հարաբերակցություն ($r = -0.17$), ինչը ապացուցում է ուժեղ օբյեկտիվ կապ այս երկու փոփոխականների միջև: Այսպես, Պիրսոնի հարաբերակցության գործակցի բացասական արժեքները ենթադրում են, որ արդյունավետ կառավարման բարելավման հետ մեկտեղ եկամուտների անհավասարությունը հակված է նվազելու և հակառակը: Այսինքն՝ արդյունավետ կառավարման ավելի լավ ցուցանիշների դեպքում եկամուտների անհավասարությունը (Ձինի գործակցի) ընդհանուր առմամբ ավելի ցածր է:

Բացատրենք, թե ինչ գործոններով է դա պայմանավորված:

Արդյունավետ կառավարումը պետական ռեսուրսների բաշխման գործընթացում գործարկում է օպտիմալության սկզբունքները. առաջին հերթին, արդյունավետ կառավարումը հաճախ կապված է ռեսուրսների արդար և թափանցիկ բաշխման հետ, ինչը կարող է օգնել նվազեցնելու եկամուտների անհավասարությունը: Մասգրեյվի բազմաֆունկցիոնալ մոդելի համաձայն՝ պետությունն իրականացնում է երեք հիմնական գործառնություն՝ տեղաբաշխման արդյունավետություն, բաշխողական

արդարություն և մակրոտնտեսական կայունություն: Արդյունավետ ինստիտուցիոնալ կառուցակարգերի պայմաններում այս գործառույթները համակարգված կերպով նպաստում են անհավասարության նվազեցմանը:

Երկրորդ՝ Աճեմոլուի և Ռոբինսոնի մոտեցումների կիրառմամբ կարելի է բացատրել, թե ինչպես են արդյունավետ կառավարական մեխանիզմները ապահովում սոցիալական շարժունության բարձրացումը: Մասնավորապես, պետական կառավարման կայացած ինստիտուցիոնալ համակարգը հակված է խթանելու քաղաքական այնպիսի կուրս, որը վերաբերում է տնտեսական անհավասարությունների մեղմմանը, հավասար հնարավորությունների հասանելիության ապահովմանը և սոցիալական ապահովության ավելի լայն և համընդգրկուն ցանցերի ստեղծմանը: Օրինակ՝ արդյունավետ կարգավորումները և կառավարության միջամտությունն այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են կրթությունը, առողջապահությունը և սոցիալական բարեկեցությունը, կարող են օգնել բարելավելու ցածր եկամուտ ունեցող խմբերի սոցիալ-տնտեսական վիճակը և նվազեցնելու հարուստների և աղքատների միջև եկամտային ճեղքվածքը:

Երրորդ՝ սովորաբար արդյունավետ կառավարման կարգավորման որակի բարձր ցուցանիշների դեպքում ավելի բարենպաստ պայմաններ են ստեղծվում տնտեսական առաջընթացի, նորաստեղծությունների և գործարար հատվածի զարգացման համար: Բարձր կարգավորման որակը (regulatory quality) հանդիսանում է տնտեսական աճի, նորարարական ակտիվության և գործարար միջավայրի զարգացման հիմնարար նախապայման: Համաձայն Համաշխարհային բանկի «Worldwide Governance Indicators» մեթոդաբանության՝ (Kaufmann & Mastruzzi 2010) կարգավորման որակի բարձր ցուցանիշներ ունեցող երկրներում պետական քաղաքականությունները համահունչ են շուկայի պահանջներին, տնտեսական միջավայրը կանխատեսելի է, իսկ գործարար հատվածը պաշտպանված է ինստիտուցիոնալ անորոշություններից: Այս պայմանները խթանում են ներդրումները, նորարարությունները և ձեռնարկատիրական նախաձեռնությունները, որոնք իրենց հերթին նպաստում են աշխատատեղերի ստեղծմանը, եկամուտների աճին և սոցիալական անհավասարության մեղմմանը: Հակառակը, թույլ կարգավորման պարագայում տնտեսական հնարավորությունները սահմանափակվում են կամ կենտրոնանում կոնկրետ ոլորտներում, ինչն առաջացնում է ռեսուրսների անհավասար բաշխում և հասարակական կյանքի անհամաչափ զարգացում (Acemoglu & Robinson 2012):

Չորրորդ՝ օրենքի իշխանությունը և սեփականության իրավունքների պաշտպանությունը համարվում են մրցակցային տնտեսության և սոցիալական կայունության հիմնական հենասյուները: Խստակ և կանխատեսելի իրավական կարգավորումները նվազեցնում են գործարքային ծախսերը, բարձրացնում ներդրողների վստահությունը և ապահովում տնտեսական հարաբերությունների հավասար պայմաններ: Բացի այդ, անհատական և սեփականության իրավունքների պաշտպանությունը խթանում է ոչ միայն տնտեսական ակտիվությունը, այլև հասարակական համերաշխությունը, քանի որ քաղաքացիները վստահում են պետական ինստիտուտներին: Այսպիսով՝ օրենքի գերակայությունը, իրավական կարգավորման արդյունավետ շրջանակները, անհատների (այդ թվում նաև՝ սեփականության) իրավունքների պաշտպանությունը խթանող պետական քաղաքականությունը կարող է նպաստել սոցիալական կայունությանը, հասարակական առաջընթացին և մրցակցային տնտեսական համակարգերի ձևավորմանը:

Այսպիսով՝ ՀՀ-ի ցուցանիշների համապարփակ վերլուծությունը ցույց տվեց, որ վերաբաշխիչ քաղաքականության և կառավարման արդյունավետության միջև հարաբերակցային կապն ապահովում է սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար ներառական տնտեսական քաղաքականություն և ժողովրդավարական անցման

գործընթացի կառավարման հզորացում: Այս մեխանիզմների համակցումը ձևավորում է այնպիսի ինստիտուցիոնալ միջավայր, որը նպաստում է երկարաժամկետ տնտեսական աճին, սոցիալական առաջընթացին և մրցակցային շուկաների կայացմանը:

Եզրահանգումներ

Այսպիսով՝ ՀՀ-ում վերաբաշխիչ քաղաքականության և արդյունավետ կառավարման փոխադրեցության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դրանց միջև առկա կապը սոցիալ-տնտեսական կայունության ապահովման առանցքային գործոն է: Հետխորհրդային անցումային տնտեսության պայմաններում ձևավորված ինստիտուցիոնալ և կառավարչական համակարգերը դեռևս չեն ապահովում բավարար սիներգիա սոցիալական արդարության և տնտեսական արդյունավետության նպատակների միջև:

Վերլուծության արդյունքներից պարզ է դառնում, որ վերաբաշխիչ քաղաքականության արդյունավետության սահմանափակումները պայմանավորված են կառավարման համակարգի ինստիտուցիոնալ թուլություններով, հարկաբյուրեցտային քաղաքականության կառուցվածքային թերություններով, տնտեսության ստվերային հատվածի զգալի մասնաբաժնով և տարածքային անհամաչափություններով: Այս գործոնները ոչ միայն նվազեցնում են պետական միջամտության արդյունավետությունը, այլև սահմանափակում են սոցիալական անհավասարության մեղմման և եկամուտների արդարացի վերաբաշխման հնարավորությունները:

Հետևաբար՝ արդյունավետ կառավարման և վերաբաշխիչ քաղաքականության փոխկապակցվածության բարելավման համար անհրաժեշտ է համակարգային բարեփոխումների իրականացում ներառյալ.

- հարկային համակարգի արդիականացում և եկամուտների հավաքագրման արդյունավետության բարձրացում,
- կոռուպցիայի և ստվերային տնտեսության կրճատման ուղղված համալիր միջոցառումներ,
- սոցիալական պաշտպանության ծրագրերի թիրախավորման և գնահատման մեխանիզմների կատարելագործում,
- տարածքային զարգացման հավասարակշռված քաղաքականության ներդրում՝ տարածաշրջանային անհամաչափությունները նվազեցնելու համար:

Տեսական և էմպիրիկ վերլուծությունները վկայում են, որ այս բարեփոխումները կարող են ապահովել սոցիալ-տնտեսական կայունության բարձրացում, հանրային վստահության ամրապնդում և երկարաժամկետ զարգացման ռազմավարությունների կայուն հիմք: Արդյունքում, Հայաստանում վերաբաշխիչ քաղաքականության և արդյունավետ կառավարման սիներգիան կարող է հանդես գալ որպես տնտեսական աճի խթան և սոցիալական համերաշխության ամրապնդման գործիք:

Եզրափակելով կարող ենք փաստել, որ Հայաստանում վերաբաշխիչ քաղաքականության և արդյունավետ կառավարման հարաբերակցության բարելավումը պահանջում է համակարգային մոտեցում և երկարաժամկետ ռազմավարություն: Հայաստանում վերաբաշխիչ քաղաքականության արդյունավետությունը պահանջում է ոչ միայն մակրոտնտեսական կայունություն, այլև ինստիտուցիոնալ որակի բարելավում, ինչը համապատասխանում է զարգացման ժամանակակից հիմնական միտումներին: Հաշվի առնելով երկրի առջև ծառացած մարտահրավերները՝ անհրաժեշտ է գտնել այնպիսի հավասարակշռություն, որը կապահովի ինչպես տնտեսական աճ և արդյունավետություն, այնպես էլ սոցիալական արդարություն և հասարակության բոլոր խավերի համար բարեկեցության բարձրացում:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մարկոսյան, Աշոտ. «Երկրի տնտեսակարգի և եկամտի բաշխման փոխառնչությունները». «Գիտական Արցախ», № 1 (20), 2024, DOI: 10.52063/25792652-2024.1.20-174, էջ 2-4:
2. «Տնտեսական հեղափոխության» 2019թ. արդյունքները». Luys, <https://clck.ru/3PZBTU>, էջ 2: Մուտք՝ 08.04.2025:
3. «ՀՀ 2014-2025թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիր». EDRC, էջ 21-23, https://www.edrc.am/old/images/National_Strategies/Comprehensive/pdsp_final_draft_arm.pdf: Մուտք՝ 08.04.2025:
4. ՀՀ Կառավարություն. ՀՀ կառավարության N 142-L որոշումը տնտեսական արձագանքման ծրագիրը և գործողությունների պլանը հաստատելու մասին, ընդ. 04.02.2021. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=149837>: Մուտք՝ 07.03.2025:
5. ՀՀ Կառավարություն. ՀՀ կառավարության N 691-L որոշումը ՀՀ հանրային կառավարման բարեփոխումների ռազմավարության ընդունման մասին. ընդ. 13.05.2022, ուժի մեջ է մտել 20.05.2022, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=162791>: Մուտք՝ 27.04.2025:
6. «Հայաստան, տնտեսական աճը, աղքատությունը և աշխատանքի շուկայի զարգացումները 2004-2008թթ.». Armstat, էջ 13, https://armstat.am/file/article/poverty_2009_2.pdf: Մուտք՝ 07.02.2025:
7. Համաշխարհային բանկի պաշտոնական կայքէջի տվյալների բազա. https://data360.worldbank.org/en/search?country=ARM&themeAndTopics=P5%3BP2%3BP3_000003&search=good+governance: Մուտք՝ 08.04.2025:
8. Acemoglu, Daron, Robinson, James. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Publishers, 2012.
9. «GINI Index for Armenia: Armenia – poverty snapshot over 2020-2023». Armstat, https://armstat.am/file/article/poverty_2024_en_2.pdf. Accessed: 25.04.2025.
10. Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart, Mastruzzi, Massimo. «The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues». *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 5430, 2010, <https://doi.org/10.1596/1813-9450-5430>, pp. 1-29.
11. Lowi, John, Theodor. «American Business, Public Policy, Case-Studies, and Political Theory». *World Politics*, 16(4), 1964, pp. 677-715.
12. Musgrave, Richard, Abel. *Public Finance in Theory and Practice (5th edition)*. McGraw-Hill, 1989.
13. World Commission on Environment and Development WCED. *Our Common Future (Brundtland Report)*. Oxford University Press, 1987.

WORKS CITED

1. Markosyan, Ashot. Erkri tntesakargi ev ekamti bashxman p'oxar'nchout'younnery'. № 1 (20), 2024 «Gitakan Arcax», DOI: 10.52063/25792652-2024.1.20-174, e'j 2-4, [The interrelationships between a Country's Economy and Income Distribution], 2024 (in Armenian)
2. «Tntesakan heghap'oxut'yan» 2019t'. ardyunqneri', e'j 2: [The results of the "Economic Revolution" in 2019], (in Armenian), <https://clck.ru/3PZBTU>:
3. HH 2014-2025 t't'. her'ankarayin zargacman r'azmavarakan c'ragir, e'j 21-23, https://www.edrc.am/old/images/National_Strategies/Comprehensive/pdsp_final_draft_arm.pdf [Strategic Plan for the Prospective Development of the Republic of Armenia for 2014-2025], Accessed: 08.04.2025, (in Armenian)
4. HH kar'avarout'yan N 142-L voroshoumy' tntesakan ard'aganqman c'ragiry' ev gorc'oghout'yownneri plan'y' hastatelou masin, <https://www.arlis.am/documentview>.

[aspx?docID=149837](#), y'nd. 04.02.2021. [Decision of the Government of the Republic of Armenia on Approving the Economic Response Program and Action Plan], Accessed: 07.03.2025, (in Armenian)

5. HH kar'avarout'yan N 691-L voroshoumy' HH hanrayin kar'avarman barep'oxoumneri r'azmavarout'yan y'ndounman masin, y'nd. 13.05.2022, oujhi mej e' mtel 20.05.2022, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=162791> [Decision of the Government of the Republic of Armenia on the Adoption of the Strategy for Public Administration Reforms of the Republic of Armenia], Accessed: 27.04.2025, (in Armenian)

6. Hayastan, tntesakan atchy', aghqatout'youny' ev ashxatanqi shoukayi zargacoumneri' 2004-2008t't', [Armenia, Economic Growth, Poverty and Labor Market Developments 2004-2008], https://armstat.am/file/article/poverty_2009_2.pdf Accessed: 07.02.2025, (in Armenian)

7. Hamashxarhayin banki pashtonakan kayq-e'ji tvyalneri baza: data.worldbank.org [World Bank Official Website Database], (in English), https://data360.worldbank.org/en/search?country=ARM&themeAndTopics=P5%3BP2%3BP3_000003&search=good+governance, Accessed: 07.04.2025

THE ARMENIAN CONTEXT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN REDISTRIBUTIVE POLICY AND GOOD GOVERNANCE

NARINE ASRYAN

*Yerevan State University, Faculty of International Relations,
Department of Public Administration, Lecturer,
Yerevan, the Republic of Armenia*

This article is dedicated to a comprehensive analysis of the interaction between redistributive policy and effective governance in the Republic of Armenia. The main objective of the study is to examine the key directions of redistributive policy and their applicability within the country's socio-economic context, as well as to identify the interconnections between these policies and the conceptual and empirical foundations of good governance.

The study addressed several tasks, including the evaluation of the effectiveness of redistribution mechanisms established in the Republic of Armenia during the post-Soviet transitional period, as well as an analysis of their impact on ensuring sustainable economic growth, promoting social justice, and reducing income inequality.

Both conceptual and empirical methods were employed in the research, including the analysis of socio-economic indicators, assessment of public administration functions, and a comparative study of the practical implementation of redistributive policy.

Empirical analysis has revealed the main limitations to the effectiveness of redistributive policy, including structural shortcomings of the tax and budget system, imperfections in social protection mechanisms, and constraints related to institutional governance capacities.

Based on the research findings, practical recommendations have been developed, notably a comprehensive strategic approach that includes deep reforms of the tax system, improvement and refinement of targeting mechanisms for social programs, strengthening anti-corruption measures, and the implementation of institutional mechanisms to ensure transparency and accountability.

The findings may be useful and have practical significance for policymakers, economists, social policy specialists, and public administration professionals, contributing

to the more effective design and implementation of socio-economic policy in the Republic of Armenia.

Keywords: *redistributive policy, good governance, social justice, fiscal system, income tax, social inequality, economic growth, reform, Republic of Armenia.*

ОСОБЕННОСТЬ ВЗАИМОСВЯЗИ ПЕРЕРАСПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ И ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ АРМЕНИИ

НАРИНЕ АСРЯН

*преподаватель кафедры государственного управления
факультета международных отношений
Ереванского государственного университета,
г. Ереван, Республика Армения*

Данная статья посвящена комплексному анализу взаимодействия между перераспределительной политикой и эффективным управлением в Республике Армения. Основной целью исследования является изучение основных направлений перераспределительной политики и их применимости в условиях социально-экономической реальности страны, а также выявление взаимосвязи между ними и концептуальными и эмпирическими основами эффективного управления.

В рамках исследования были поставлены задачи, включая оценку эффективности механизмов перераспределения, сформированных в Республике Армения в постсоветский переходный период, а также анализ их влияния на обеспечение устойчивого экономического роста, повышение социальной справедливости и снижение неравенства доходов.

В ходе исследования применялись как концептуальные, так и эмпирические методы, включая анализ социально-экономических показателей, оценку функций государственного управления, а также сравнительное исследование практики реализации перераспределительной политики.

В результате эмпирического анализа выявлены основные ограничения эффективности перераспределительной политики, включая структурные недостатки налогово-бюджетной системы, несовершенство механизмов социальной защиты и ограничения институциональных возможностей управления.

На основе результатов исследования разработаны практические рекомендации, в частности, предложен комплексный стратегический подход, включающий глубокие реформы налоговой системы, улучшение и совершенствование механизмов таргетирования социальных программ, усиление мер по борьбе с коррупцией, а также внедрение институциональных механизмов обеспечения прозрачности и подотчетности.

Полученные выводы могут быть полезны и иметь прикладное значение для политиков, экономистов, специалистов в области социальной политики и государственного управления, способствуя более эффективному проектированию и реализации социально-экономической политики в Республике Армения.

Ключевые слова: *перераспределительная политика, эффективное управление, социальная справедливость, налогово-бюджетная система, подоходный налог, социальное неравенство, экономический рост, реформа, Республика Армения.*